

## Zjawisko kurczenia się polskich miast – istota, przyczyny i skutki

**Agata Gałka**

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

e-mail: [aagata.ggalka@gmail.com](mailto:aagata.ggalka@gmail.com)

ORCID: [0009-0002-4332-6994](https://orcid.org/0009-0002-4332-6994)

© 2024 Agata Gałka

Praca opublikowana na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0). Skrócona treść licencji dostępna jest online na <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.pl>

**Cytuj jako:** Gałka, A. (2024). Zjawisko kurczenia się polskich miast – istota, przyczyny i skutki. *Biblioteka Regionalisty. Regional Journal*, 24, 82-88.

DOI: [10.15611/br.2024.1.09](https://doi.org/10.15611/br.2024.1.09)

JEL: R23, R11, J11

### Streszczenie

**Cel:** Wyodrębnienie czynników wpływających na kurczenie się miast, prognozy na przyszłość, istota problemu.

**Metodyka:** W wybranych miastach liczących powyżej 100 tys. mieszkańców analizie ilościowej poddane zostały zmiany liczby ludności, zmiany przyrostu naturalnego i migracje w latach 2024-2016.

**Wyniki:** Na podstawie przeprowadzonej w artykule analizy można wywnioskować, że zjawisko kurczenia się polskich miast liczących ponad 100 tys. mieszkańców szybko postępuje i oddziałuje na różnorodne sfery – społeczną, ekonomiczną czy gospodarczą. W artykule podkreślono wpływ tego zjawiska na wielkość przyrostu naturalnego, migracji i struktury wiekowej.

**Implikacje i rekomendacje:** Wybrane do analizy w niniejszym artykule polskie miasta powyżej 100 tys. mieszkańców podlegają zjawisku kurczenia się ze względu na wiele czynników demograficznych, społecznych, ekonomicznych czy urbanistycznych. W każdym mieście są inne indywidualne przyczyny kurczenia się, jednakże wspólnym ich mianownikiem jest podjęcie skutecznych działań mających na celu zatrzymanie tego negatywnego trendu.

**Oryginalność/wartość:** Zjawisko kurczenia się polskich miast jest tematem oryginalnym ze względu na wyjątkowe uwarunkowania pod kątem ekonomicznym, historycznym i społecznym kraju. Ponadto zjawisko to wyróżnia się wieloaspektowością w różnych regionach Polski. Dodatkowo w Polsce zjawisko kurczenia się miast nabiera coraz większego znaczenia, jednakże temat ten jest wciąż za mało eksplorowany i wymaga większego poznania, co czyni go jeszcze bardziej oryginalnym.

**Słowa kluczowe:** miasto, ludność, zjawisko kurczenia się miast, restrukturyzacja

## 1. Wstęp

Funkcjonowanie miast opiera się na fundamencie, jakim jest relacja mieszkaniac–miasto. Zarówno jeden, jak i drugi element mają ze sobą wzajemne relacje tworzące zwarty organizm miejski. Zjawisko kurczenia się polskich miast jest niezwykle ważnym tematem z uwagi na jego aktualność. W ostatnich latach liczne miasta doświadczają depopulacji, co z kolei w sposób bezpośredni wpływa na ich funkcjonowanie. Ponadto zjawisko to jest obecne nie tylko w Polsce, ale rozprzestrzenia się również na skalę globalną, co umożliwia porównanie poziomu problemu na tle innych rozwiniętych państw. Warto również dodać, że kurczenie się miast pociąga za sobą ogrom konsekwencji o charakterze ekonomicznym, społecznym, politycznym, środowiskowym, a także urbanistycznym. Ponadto jest to temat wieloaspektowy i złożony, a więc wymaga przeprowadzenia niezwykle wnikliwych i skrupulatnych badań. Artykuł ten ma na celu szczegółowe uwypuklenie czynników, które w sposób istotny kształtują to zjawisko, ukazanie prognoz zarówno długoterminowych, jak i krótkoterminowych oraz wyciągnięcie wniosków odnoszących się do poruszanego tematu. Analizie opisowej zostaną poddane wybrane miasta liczące powyżej 100 tys. mieszkańców w oparciu o przyrost naturalny, migracje oraz struktury wieku. Nietuzinkowość tego tematu polega na ukazaniu problemu kurczenia się miast w polskim kontekście, dzięki czemu wiedza ta może również stać się użyteczna w innych badaniach na skalę międzynarodową. Utworzenie pytań badawczych dotyczących relacji między zmianą liczby ludności, a przyrostem naturalnym, migracjami i zmianą struktury wiekowej w kontekście wybranych miast może skupić się na kilku kluczowych obszarach. Artykuł ten ma za główne zadanie pomoc w odpowiedzeniu sobie na pytania takie jak:

- W jakim stopniu przyrost naturalny wpływa na zmianę liczby ludności w wybranych miastach?
- Jaki jest wpływ migracji na zmiany liczby ludności w analizowanych miastach?
- W jakim stopniu występuje związek między starzeniem się populacji a spadkiem liczby ludności w wybranych miastach?
- W jakim stopniu liczba mieszkańców wpływa na rynek pracy i poziom bezrobocia w miastach kurczących się?
- W jaki sposób kurczenie się miast wpływa na zagospodarowanie przestrzeni miejskiej i infrastrukturę?
- W jakim stopniu możliwe jest podjęcie działań minimalizujących negatywny wpływ kurczenia się miast na środowisko?

Odpowiedzi na te pytania wraz z uzasadnieniem zostaną zawarte w dalszej części artykułu.

## 2. Przegląd literatury

### 2.1. Powszechność zjawiska kurczenia się miast

Proces kurczenia się miast jest jednym z najistotniejszych zjawisk o charakterze gospodarczym, przestrzennym i społecznym, do którego dochodzi na obszarach miejskich. Jednym z najśłynniejszych na świecie przykładów jest Detroit w Stanach Zjednoczonych. Skurczenie się tego miasta było wynikiem głębokiego kryzysu w branży motoryzacyjnej, która stanowiła filar jego gospodarki i jednocześnie miejsce, które przeważało inne pod kątem liczby zatrudnionych mieszkańców. Wyodrębnić można również inne miasta, które zostały dotknięte procesem depopulacji ze względu na różne sytuacje, jakie miały miejsce na ich terenie. Należy do nich m.in. Flint, na którego kurczenie się miała wpływ zła sytuacja demograficzna, przyczyniając się do upadku przemysłu motoryzacyjnego. Kolejnym przykładem jest Baltimore, gdzie skutkiem depopulacji stał się upadek portu. Proces kurczenia się miast następował także w państwach europejskich, np. w Niemczech (Lipsk, Halle), Włoszech (Genua) czy Hiszpanii (Bilbao) (Kowalewski, 2014, s. 109-113). Depopulacja występuje również w Polsce. Od 1990 r. w Polsce występują nowe uwarunkowania demograficzne, gospodarcze i społeczne, które w istotny sposób przyczyniły się do przemian zachodzących w miastach, czego głównym efektem jest kurczenie

się miast. Zjawisko to jest definiowane z dwóch różnych perspektyw. W jednym przypadku jest to proces, podczas którego zachodzą przekształcenia ekonomiczne, społeczne i przestrzenne na tle nieustannie malejącej liczby ludności. Z kolei w bardziej tradycyjnym ujęciu wiąże się to z depopulacją wynikającą z pogarszającego się stanu ekonomicznego miasta (Musiał-Malago, 2018, s. 62). Warto również wspomnieć, kiedy miasto kwalifikuje się do kategorii miast kurczących się. Zgodnie z Międzynarodową Siecią Badawczą ds. Kurczących się Miast (Shirking Cities International Research Network – SCIRN) miastem kurczącym się jest każdy obszar miejski wyróżniający się dużą gęstością zaludnienia, liczący powyżej 10 tys. mieszkańców, w którym w ciągu ostatnich 5 lat odnotowano spadek liczby ludności o natężeniu większym niż 0,15% rocznie. Zatem podstawowym wskaźnikiem, dotyczącym procesu kurczenia się miast jest spadek liczby ludności, który zazwyczaj spowodowany jest przez migracje oraz ujemny przyrost naturalny (Strykiewicz, 2014, s. 93). Należy również dodać, że gdy Polska otworzyła się na procesy globalne, uwypukliło się bardzo wyraźnie wysokie zacofanie gospodarcze w niektórych miastach, na skutek czego niezbędna okazała się ich restrukturyzacja pod tym względem. W wyniku zachodzących zmian doszło do zmian funkcji ekonomicznych, przestrzennych, społecznych oraz gospodarczych. Przystosowanie się do nowych warunków było niezwykle trudne w szczególności w miastach, które nie miały wyodrębnionych funkcji, a dominował w nich przemysł. Miasta, które nie zdążyły się całkowicie przekształcić, popadły w kryzys, co spowodowało niekorzystną sytuację na rynku pracy, a co za tym idzie – gwałtowny wzrost bezrobocia oraz ubóstwo, co doprowadziło do masowej depopulacji z powodu wzmożonej migracji mieszkańców w poszukiwaniu lepszego bytu (Musiał-Malago, 2017, s. 72).

## 2.2. Przyczyny i skutki kurczenie się polskich miast

W 2024 r. ok. 60% mieszkańców Polski zasiedlało obszary miejskie, w tym ponad połowa miast powyżej 100 tys. mieszkańców. Warto wspomnieć, że istotą rozwoju demograficznego jest zdolność do pozyskiwania potencjalnych mieszkańców. Prognozy odnoszące się do demograficznej sytuacji Polski w latach 2014-2050 nie są optymistyczne. Trzeba również dodać, że na proces depopulacji duży wpływ mają także cechy charakterystyczne konkretnego miasta. Przyczyn kurczenia się polskich miast jest bardzo dużo. Można je podzielić na różnorodne kategorie. Najczęstszą przyczyną okazuje się kryzys ich gospodarki lokalnej, która w większości przypadków steruje ich funkcjonowaniem. Jedną z głównych przyczyn depopulacji jest także migracja mieszkańców na obszary, które w większym stopniu spełniają ich oczekiwania. Ponadto niski przyrost naturalny, wzmożona emigracja oraz nieustannie wydłużająca się długość życia determinują demograficzne kurczenie się jakim jest proces starzenia się społeczeństwa (Haase, 2013, s. 32). Nie jest możliwe wymienienie wszystkich przyczyn powodujących zjawisko kurczenia się polskich miast. Warto wspomnieć, że każda przyczyna ma swój skutek, a mnogość przyczyn tworzy dużą ilość negatywnych skutków tej zależności. Jest to swoistego rodzaju mechanizm, który przez wystąpienie określonej sytuacji napędza przyczynę będącą negatywnym wynikiem danego zjawiska prowadzącym do jego dalszego rozprzestrzeniania się. W tabeli 1 przedstawiono skutki kurczenia się polskich miast oraz konsekwencje tego zjawiska w postaci bezpośrednio ukazanych przykładów (Cienkosz, 2020, s. 46-49).

Tabela 1. Skutki zjawiska kurczenia się polskich miast z podziałem na kategorie

| Przestrzenne                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Gospodarcze                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | Społeczno-demograficzne                                                                                                                                                                                                           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym:               <ul style="list-style-type: none"> <li>a) nieużytki miejskie, np. niezagospodarowane działki</li> <li>b) redukcja powierzchni zabudowy (spadek liczby ludności może prowadzić do zmniejszenia gęstości zabudowy, co wpływa na przestrzenny układ miasta)</li> </ul> </li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>spadek dochodów z podatków               <ul style="list-style-type: none"> <li>a) mniejsze wpływy do budżetu (spadek liczby ludności generuje mniejsze wpływy z podatków od osób fizycznych oraz podatków lokalnych)</li> <li>b) zmniejszenie dochodów z nieruchomości (opuszczone i zaniedbane nieruchomości tracą wartość)</li> </ul> </li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>starzenie się populacji               <ul style="list-style-type: none"> <li>a) wysoki odsetek osób starszych</li> <li>b) wzrost obciążeń systemu opieki społecznej</li> </ul> </li> </ul> |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                               |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>wpływ na infrastrukturę miejską:           <ul style="list-style-type: none"> <li>a) niedoinwestowanie infrastruktury (mniejsze dochody budżetowe ograniczają możliwość inwestowania w rozwój i utrzymanie infrastruktury)</li> <li>b) redukcja usług publicznych (spadek liczby ludności skutkujący zmniejszeniem liczby placówek edukacyjnych, opieki zdrowotnej, usług, co ogranicza mieszkańców w dostępności do tych usług)</li> </ul> </li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>wzrost bezrobocia           <ul style="list-style-type: none"> <li>a) utrata miejsc pracy (spowodowana zamknięciem zakładów przemysłowych, firm)</li> <li>b) zmniejszenie atrakcyjności inwestycyjnej (miasta z wysokim bezrobociem są mniej atrakcyjne, przez co nie przyciągają inwestorów, co wpływa na brak tworzenia się nowych miejsc pracy)</li> </ul> </li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>depopulacja i zmniejszenie liczby mieszkańców           <ul style="list-style-type: none"> <li>a) zmiany w strukturze gospodarstw domowych</li> <li>b) zmniejszenie liczby ludności</li> </ul> </li> </ul>             |
| <ul style="list-style-type: none"> <li>pustostany i degradacja budynków:           <ul style="list-style-type: none"> <li>a) opuszczone budynki (np. zwiększona liczba pustostanów zarówno mieszkalnych, jak i komercyjnych)</li> <li>b) degradacja infrastruktury (np. brak funduszy na utrzymanie i renowację budynków oraz infrastruktury)</li> </ul> </li> </ul>                                                                                                                           | <ul style="list-style-type: none"> <li>zmniejszenie innowacyjności i konkurencyjności           <ul style="list-style-type: none"> <li>a) emigracja młodych, wykształconych osób w poszukiwaniu lepszych perspektyw zawodowych</li> <li>b) brak nowych inwestycji</li> </ul> </li> </ul>                                                                                                                         | <ul style="list-style-type: none"> <li>zmniejszenie dostępności i jakości usług publicznych           <ul style="list-style-type: none"> <li>a) ograniczenie usług edukacyjnych</li> <li>b) zmniejszenie dostępności opieki zdrowotnej</li> </ul> </li> </ul> |
| <ul style="list-style-type: none"> <li>zmiany w układzie komunikacyjnym           <ul style="list-style-type: none"> <li>a) degradacja infrastruktury transportowej (zaniedbane drogi, mosty, ścieżki rowerowe czy publiczny transport)</li> <li>b) optymalizacja sieci komunikacyjnych (przekształcenia dostosowujące się do zmieniających się potrzeb i liczby użytkowników)</li> </ul> </li> </ul>                                                                                          | <ul style="list-style-type: none"> <li>zwiększenie wydatków społecznych           <ul style="list-style-type: none"> <li>a) rosnące koszty opieki społecznej w związku z bezrobociem, ubóstwem i starzeniem się społeczeństwa</li> <li>b) wzrost wydatków na rewitalizację</li> </ul> </li> </ul>                                                                                                                | <ul style="list-style-type: none"> <li>problemy społeczne           <ul style="list-style-type: none"> <li>a) wzrost bezrobocia</li> <li>b) wzrost przestępczości</li> </ul> </li> </ul>                                                                      |
| <ul style="list-style-type: none"> <li>wpływ na tereny zielone i rekreacyjne           <ul style="list-style-type: none"> <li>a) zaniedbane parki i przestrzenie publiczne</li> <li>b) potencjał dla zielonej rewitalizacji (możliwość do tworzenia nowych terenów zielonych na opuszczonych terenach)</li> </ul> </li> </ul>                                                                                                                                                                  | <ul style="list-style-type: none"> <li>zmniejszenie atrakcyjności inwestycyjnej           <ul style="list-style-type: none"> <li>a) opuszczone i zaniedbane obszary zniechęcające potencjalnych inwestorów</li> <li>b) negatywna percepcja</li> </ul> </li> </ul>                                                                                                                                                | <ul style="list-style-type: none"> <li>wpływ na edukację i rozwój młodzieży           <ul style="list-style-type: none"> <li>a) ograniczone możliwości edukacyjne</li> <li>b) emigracja młodzieży</li> </ul> </li> </ul>                                      |
| <ul style="list-style-type: none"> <li>fragmentacja przestrzenna           <ul style="list-style-type: none"> <li>a) segregacja społeczna (zamożniejsze osoby migrują do bardziej atrakcyjnych części miasta lub na przedmieścia pozostawiając uboższe dzielnice zaniedbanymi)</li> <li>b) wyspy biedy (obszary o wysokiej koncentracji ubóstwa i wykluczenia społecznego, które są izolowane od reszty miasta)</li> </ul> </li> </ul>                                                         | <ul style="list-style-type: none"> <li>upadek lokalnych przedsiębiorstw           <ul style="list-style-type: none"> <li>a) zmniejszenie popytu</li> <li>b) problemy z rentownością</li> </ul> </li> </ul>                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                               |

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Musiał-Malago, 2017).

### 3. Metodyka

Analizie opisowej zostały poddane przyrost naturalny, migracje czy struktury wieku w wybranych miastach liczących powyżej 100 tys. mieszkańców. W tej części rozpatrzono zjawisko kurczenia się wybranych polskich miast, takich jak: Łódź, Poznań, Częstochowa, Bytom, Wałbrzych i Katowice. Miasta te zostały wybrane do analizy z powodu: systematycznego spadku liczby ludności w latach 2016-2023, wzrostu udziału osób starszych w populacji przy jednoczesnym spadku liczby urodzeń w latach 2014-2023 oraz ujemnego salda migracji także w tych samych latach. W tabeli 2 zestawiono liczbę ludności tych miast w latach 2014-2023. Widać, jak z roku na rok szybko zmniejszała się liczba ludności w wymienionych miastach.

Na podstawie tabeli 2 można stwierdzić spadek liczby ludności w wybranych miastach powyżej 100 tys. mieszkańców w latach 2014-2023. Najmniejszy spadek odnotowano w Poznaniu, gdzie liczba ludności zmniejszyła się w tym okresie o prawie 1,5%. Z kolei największy spadek liczby ludności nastąpił w Łodzi, gdzie liczba ludności w latach 2014-2023 zmniejszyła się aż o ponad 7,5%.

W tabeli 3 można dostrzec, że w latach 2016-2023 (z wyjątkiem Poznania, w którym w latach 2016-2019 przyrost był dodatni) występowały wartości ujemne przyrostu naturalnego, a więc liczba zgonów

przewyższała liczbę urodzeń. Największy ubytek naturalny nastąpił w Łodzi, a najmniejszy w Bytomiu, jednakże szybciej postępujący z roku na rok w ciągu lat 2016-2023. Spadek ten był spowodowany głównie przesiedlaniem się ludności do miast, które oferowały lepsze warunki do życia.

Tabela 2. Spadek liczby ludności w wybranych miastach powyżej 100 tys. mieszkańców w latach 2014-2023 (w tysiącach)

| Miasto      | 2014   | 2015   | 2016   | 2017   | 2018   | 2019   | 2020   | 2021   | 2022   | 2023   |
|-------------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|
| Wałbrzych   | 116,69 | 115,45 | 114,57 | 113,62 | 112,59 | 111,36 | 105,01 | 103,26 | 101,86 | 100,29 |
| Łódź        | 706,00 | 700,98 | 696,50 | 690,42 | 685,29 | 679,94 | 673,00 | 664,86 | 658,44 | 652,02 |
| Bytom       | 172,31 | 170,76 | 169,62 | 168,39 | 166,80 | 165,26 | 153,83 | 151,69 | 149,58 | 147,76 |
| Częstochowa | 230,12 | 228,18 | 226,23 | 224,38 | 222,29 | 220,43 | 213,94 | 210,77 | 208,28 | 205,97 |
| Katowice    | 301,83 | 299,91 | 298,11 | 296,26 | 294,51 | 292,77 | 286,37 | 282,76 | 280,19 | 279,19 |
| Poznań      | 545,68 | 542,35 | 540,37 | 538,63 | 536,44 | 534,81 | 547,78 | 545,07 | 541,32 | 538,44 |

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Tabela 3. Przyrost naturalny w wybranych miastach powyżej 100 tys. w latach 2016-2023

| Miasto      | 2016  | 2017  | 2018  | 2019  | 2020  | 2021  | 2022  | 2023  |
|-------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| Wałbrzych   | -737  | -723  | -766  | -916  | -1001 | -1400 | -1045 | -1070 |
| Łódź        | -3520 | -3782 | -3822 | -3828 | -5247 | -6661 | -5189 | -4868 |
| Bytom       | -560  | -518  | -757  | -740  | -1351 | -1469 | -1306 | -1190 |
| Częstochowa | -998  | -1098 | -1223 | -1249 | -1760 | -2188 | -1830 | -1743 |
| Katowice    | -750  | -941  | -841  | -1016 | -1793 | -2356 | -1879 | -1668 |
| Poznań      | 543   | 788   | 376   | 296   | -793  | -1521 | -1409 | -1436 |

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Wartości ostatniego analizowanego elementu – migracji mieszkańców wybranych miast – przedstawiono w tabeli 4.

Tabela 4. Saldo migracji w wybranych miastach powyżej 100 tys. mieszkańców w latach 2014-2023

| Miasto      | 2014  | 2015 | 2016  | 2017  | 2018  | 2019  | 2020  | 2021  | 2022  | 2023  |
|-------------|-------|------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| Wałbrzych   | -614  | -    | -315  | -264  | -322  | -352  | -411  | -370  | -352  | -448  |
| Łódź        | -1431 | -    | -832  | -1237 | -1198 | -1086 | -1338 | -1100 | -1100 | -1529 |
| Bytom       | -755  | -    | -653  | -532  | -836  | -743  | -640  | -659  | -659  | -746  |
| Częstochowa | -819  | -    | -611  | -578  | -819  | -757  | -746  | -731  | -731  | -686  |
| Katowice    | -1016 | -    | -837  | -720  | -752  | -694  | -365  | -488  | -488  | 263   |
| Poznań      | -1884 | -    | -1808 | -1869 | -1887 | -1693 | -1723 | -1550 | -1550 | -1071 |

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Opisanie kurczenia się miast za pomocą wskaźników demograficznych nie ukazuje wielowymiarowości tego procesu, w czym pomagają wskaźniki ekonomiczne i przestrzenne. Analizowana grupa obejmuje 6 miast powyżej 100 tys. mieszkańców. W 2014 r. zamieszkiwało je łącznie 1 525 195 osób, podczas gdy w 2023 r. liczba ta zmalała do 1 383 223 osób. Oznacza to, że liczba ta zmniejszyła się aż o prawie 10% na przestrzeni 9 lat, a co za tym idzie – średnio na każdy rok przypadał spadek w wysokości 1%. Dodatkowo warto również wspomnieć o coraz niższym przyroście naturalnym wpływającym znacznie na ich zagęszczenie oraz zwrócić uwagę na stale utrzymujące się na minusie saldo migracji (z wyjątkiem Katowic – w 2023 r. wyniosło 263).

## 4. Rezultaty badań

Zmieniająca się liczba ludności jest uzależniona od wskaźników takich jak przyrost naturalny i saldo migracji. Wskaźniki te w dużej mierze opisują sytuację ekonomiczną w danym ośrodku miejskim oraz jego atrakcyjność w kontekście chęci osiedlenia się. Kolejnym istotnym czynnikiem kształtującym zjawisko kurczenia się miast są migracje, czego przykładem są polskie miasta. W Łodzi z powodu restrukturyzacji przemysłu tekstylnego, emigracji młodych ludzi i niskiego wskaźnika urodzeń utworzyło się wysokie bezrobocie, populacja zaczęła się starzeć, a infrastruktura miejska została zdegradowana. Kolejnym przykładem jest Wałbrzych, gdzie wskutek zamknięcia kopalń węgla kamiennego, braku nowych inwestycji oraz emigracji zarobkowej również wystąpiły wysokie bezrobocie, depopulacja, a nawet wykluczenie społeczne. W Bytomiu upadek przemysłu ciężkiego, migracje wewnętrzne i zewnętrzne oraz niski poziom inwestycji doprowadziły do spadku liczby ludności, degradacji infrastruktury oraz problemów społecznych.

## 5. Dyskusja i wnioski

Niewątpliwie kurczenie się polskich miast nie jest pozytywnym zjawiskiem, co przekłada się na jego skutki. Jednakże istnieją rozwiązania, które pomagają je zredukować. Jednym z działań, jakie są podejmowane w celu minimalizacji odczucia negatywnych skutków kurczenia się miast, jest prowadzenie logicznej i spójnej polityki lokalnej. Ponadto w przypadku pojawienia się tego negatywnego zjawiska nieodzowna jest restrukturyzacja polegająca na adaptacji tych miast do zmieniających się warunków ekonomicznych, społecznych i demograficznych. Za główny cel restrukturyzacji uważa się poprawę jakości życia mieszkańców, stagnację gospodarczą oraz skuteczne zarządzanie przestrzenią miejską. Warto również wspomnieć, że restrukturyzacja jest procesem o charakterze wielowymiarowym, wymagającym podjęcia działań składających się z kilku etapów. W tym przypadku najważniejsza jest współpraca pomiędzy lokalnymi władzami a inwestorami, którzy wspólnie mają się przyczynić do odnowy miast. Dzięki takiej współpracy możliwe jest ponowne przekształcenie miast kurczących się w ośrodki miejskie zachęcające do osiedlania się. Stale postępujące zjawisko kurczenia się miast będzie nieuniknione również z powodu negatywnej sytuacji w strukturze wiekowej mieszkańców. Według aktualnych prognoz demograficznych zgodnie z danymi GUS do 2050 r. liczba ludności obszarów miejskich będzie spadać, co się wiąże z brakiem napływu osób młodych oraz w wieku produkcyjnym, a w efekcie starzeniem się społeczeństwa. Proces szybko postępującego kurczenia się miast niewątpliwie stawia przed władzami wyzwanie dotyczące planowania przestrzennego oraz podejmowania działań mających spowolnić postępowanie tego zjawiska. Warto również dodać, że równocześnie z kurczeniem się miast zachodzi również wzrost, ponieważ pomimo gwałtownie spadającej liczby ludności w miastach zwiększa się liczba ludności w strefach podmiejskich. Zjawisko to nazywa się kurczeniem pozornym. Dlatego też niezwykle istotne jest, aby władze skupiły się na zarządzaniu całym obszarem kurczącym się, nawet jeśli wykracza to poza granice administracyjne miasta.

Na podstawie przeprowadzonych analiz można wywnioskować, że w miastach o niskim lub ujemnym przyroście naturalnym spadek liczby ludności jest wysoce prawdopodobny, co jednocześnie przyczynia się do starzenia populacji. Z kolei niski przyrost naturalny wynika z niewielkiego wskaźnika urodzeń, który jest efektem migracji młodych osób. Ponadto migracja, zwłaszcza ludzi w wieku produkcyjnym, jest głównym czynnikiem spadku liczby ludności w wybranych miastach, co przyczynia się do szybszego starzenia społeczeństwa i spadku dynamizmu gospodarczego. Dodatkowo można wywnioskować, że wybrane miasta mają problem z utrzymywaniem mieszkańców i przyciąganiem nowych, co wpływa niekorzystnie na lokalną gospodarkę. Reasumując, na podstawie przeprowadzonych analiz z wykorzystaniem danych z Banku Danych Lokalnych można zauważyć, jak ogromny wpływ na zjawisko kurczenia się wybranych polskich miast powyżej 100 tys. mieszkańców mają takie wskaźniki, jak przyrost naturalny, migracje czy struktura wiekowa, które są wzajemnie ze sobą powiązane i od siebie zależne.

## Bibliografia

- Cienkosz, E. (2020). Demograficzny aspekt kurczenia się polskich miast. *Urban Development Issues*, 67(1), 45-56. <https://doi.org/10.2478/udi-2020-0033>
- Haase, A. (2013). No one-size-fits-all. O różnorodności kurczących się miast w Europie. W: *Zarządzanie rozwojem miast o zmniejszającej się liczbie mieszkańców (w kontekście perspektywy finansowej 2014-2020)* (s. 31-44). Kancelaria Senatu. [https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/\\_public/k8/agenda/seminaria/2013/130301/zarzadzanie\\_rozw\\_mias.pdf](https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/_public/k8/agenda/seminaria/2013/130301/zarzadzanie_rozw_mias.pdf)
- Kowalewski, A. Wykład wprowadzający. W: *Zarządzanie rozwojem miast o zmniejszającej się liczbie mieszkańców (w kontekście perspektywy finansowej 2014-2020)* (s. 107-120). Kancelaria Senatu. [https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/\\_public/k8/agenda/seminaria/2013/130301/zarzadzanie\\_rozw\\_mias.pdf](https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/_public/k8/agenda/seminaria/2013/130301/zarzadzanie_rozw_mias.pdf)
- Musiał-Malago, M. (2017). Przestrzenne zróżnicowanie procesu kurczenia się miast w Polsce. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 467, 70-81.
- Musiał-Malago, M. (2018). Wybrane aspekty kurczenia się miast w Polsce. *Studia Miejskie*, 29, 61-75.
- Strykiewicz, T. (2014). *Kurczenie się miast w Europie Środkowo-Wschodniej*. Wydawnictwo Naukowe Bogucki.

## The phenomenon of shrinking Polish cities – essence, causes and effects

---

### Abstract

**Aim:** Identification of factors influencing the shrinking of cities, future forecasts, the essence of the problem.

**Methodology:** Numbers of inhabitants, birthrate and migration in selected cities with over 100 000 inhabitants in the period 2014-2023 were the subject of a descriptive analysis.

**Results:** Based on the conducted analysis it can be concluded that the phenomenon of shrinking Polish cities with more than 100 000 inhabitants is a strongly progressive phenomenon that affects their various social, economic and business spheres. The impact of this phenomenon on the size of natural increase, migration and age structures is underlined.

**Implications and recommendations:** The Polish cities with more than 100 000 inhabitants selected for the analysis are subject to the phenomenon of shrinkage due to many demographic, social, economic and urban factors. Each city has different individual reasons for shrinkage, however the common denominator for these reasons is taking effective actions to stop this negative trend.

**Originality/value:** The phenomenon of shrinking Polish cities is an original topic due to the unique conditions in terms of the country's economy, history and society. In addition, this phenomenon is distinguished by its multi-aspect nature in various regions of Poland. In Poland, the phenomenon of urban shrinkage is becoming increasingly significant. However, this topic is still insufficiently explored and requires further research, which makes it even more original.

**Keywords:** city, population, phenomenon of urban shrinkage, restructuring

---